

RĂZBOIUL HOBBSIAN AL RUSIEI ȘI IDEEA KANTIANĂ DE PACE UNIVERSALĂ A UCRAINEI – ABORDĂRI ONTOLOGICE ASUPRA PARADIGMEI BELICE CONTEMPORANE EST-EUROPENE DIN PERSPECTIVĂ ANTROPOLOGICĂ –

Sergent drd. Traian OSTAHE

Batalionul 811 Infanterie „Dej”, Cluj

DOI: 10.55535/GMR.2025.3.07

In this scientific endeavor, we propose as the main research objective the examination the ideological component of the Ukrainian-Russian conflict, analyzed from the perspective of the two great philosophers of Western science and culture – Thomas Hobbes and Immanuel Kant, as well as their significant integration into the current context of the Russian-Ukrainian war. Such an approach can serve as a working tool that will lead to a better understanding of the conflict and a necessary perspective for planning military operations, but also for managing post-conflict operations.

By engaging with these philosophical frameworks, the study aims to uncover the underlying moral and political principles that influence decision-making processes at both strategic and operational levels, thereby contributing to more comprehensive conflict resolution strategies.

Keywords: Ukrainian-Russian conflict; Thomas Hobbes; Immanuel Kant; political sciences; Eastern Europe;

PROLEGOMENE

Perioada imediat următoare sfârșitului Războiului Rece, în loc să favorizeze instaurarea unei noi epoci de ordine și stabilitate în cadrul relațiilor internaționale, a fost martora unor serii de conflicte violente și de o instabilitate crescândă, în special în rândul țărilor în curs de dezvoltare. Deși s-au înregistrat multe schimbări la nivel mondial în cele două decenii de la sfârșitul anului 1989, problemele fundamentale care definesc relațiile interumane, precum și cele dintre oameni și state au rămas, în mare măsură, relativ constante.

Procesul de gândire și luare a deciziilor politice este influențat de contextul politic, economic și social în care se manifestă, evidențiind, astfel, caracterul de maleabilitate și adaptabilitate a intențiilor în funcție de factorii independenți care acționează asupra acestora. Însă, această dinamică nu se aplică în cazul Rusiei, de exemplu, unde, de-a lungul secolelor, s-a manifestat o strategie bazată pe principiul similar cu cel exprimat de Lucius Accius: „*să mă urască, dar să se teamă de mine*” (dictionar-citate.blogspot.com, 2011).

În prezentul demers științific, ne propunem ca principal obiectiv de cercetare componenta ideologică a conflictului ruso-ucrainean analizat din perspectiva a doi mari filozofi ai științei și culturii occidentale. Astfel, avem în vedere atât studiul ideilor reprezentative ale celor doi mari scolastici Thomas Hobbes și Immanuel Kant, cât și pregnanța lor integrare în actualul context al desfășurării războiului ruso-ucrainean. O astfel de abordare poate să constituie un instrument de lucru aflat la îndemâna analistului de intelligence și a comandanților, instrument care să conducă la o mai bună înțelegere a conflictului și care să permită realizarea unei previziuni și a unei perspective necesare planificării operațiilor militare, dar și la gestionarea operațiilor post-conflict.

Metodele de cercetare științifică utilizate au fost observația, analiza și studiul de caz, având un caracter inter- și transdisciplinar, realizându-se prin investigație, interpretare și studiul rațional al rezultatelor obținute de cercetători de prestigiu din diverse discipline, precum științe militare, filosofie, științe politice, psihologie, sociologie, psihologie socială, antropologie culturală, managementul analizei și planificării strategice, operative și tactice.

Opinăm că o abordare analitică a spectrului ideologic al spațiului de conflict în contextul culturii și al legilor care guvernează mișcările de masă poate conduce la înțelegerea crizelor și conflictelor, având ca rezultat atât anticiparea acestora, cât și influențarea și modelarea mediului și a mentalului colectiv locativ în acel spațiu.

De asemenea, acest tip de abordare poate contribui la succesul operațiilor, prin reducerea riscurilor și exploatarea oportunităților, datorită posibilității de a influența de timpuriu comportamentele și percepțiile colective. Astfel, pentru a răspunde la ceea ce gândesc oamenii în spirit colectiv, în spațiul de conflict, va trebui să se identifice modul în care aceștia dezvoltă activități cognitive ce pot duce la cristalizarea legilor gândirii în dinamica lor. Deslușindu-le pe acestea, putem anticipa reacțiile în diferite contexte, ceea ce poate conduce la crearea unei perspective, în sensul de a cunoaște care sunt mobilele în baza cărora se petrec anumite evenimente, cu posibilitatea generării răspunsurilor celor mai adecvate în cazul situațiilor nou create. De asemenea, acest tip de abordare ar putea îmbunătăți capacitatea de conducere și planificare nu doar la nivel operativ și tactic, ci și chiar la nivel strategic.

EVENIMENTUL BELIC RUSO-UCRAINEAN ANALIZAT PRIN OPTICA HOBBSIANĂ

Thomas Hobbes așază la baza conflictelor interumane trei cauze: rivalitate, neîncredere și dorința de glorie. Toate acestea sunt generate de lipsa resurselor și a coeziunii dintre oameni. Persoanele învestite cu puterea absolută ar trebui, în optica lui Hobbes, să exercite acea autoritate numai în vederea păcii și apărării, caracteristici esențiale susținerii stării de bine și prosperitate de care fiecare cetățean are nevoie. Toți acei conducători care urmăresc scopuri ce nu au în vedere pacea și apărarea nu vor reuși niciodată să-și păstreze autoritatea primită.

Deși, în primii ani după destrămarea URSS-ului, Federația Rusă se afla într-o stare de vulnerabilitate și era profund influențată de noile realități internaționale, fiind incapabilă să contracareze extinderea NATO din punct de vedere militar și politic, aceasta a depus eforturi pentru a limita prezența și influența SUA în Europa, prin crearea unei zone-tampon, reprezentată de spațiul fostei Europe de Est. Simultan, a inițiat un lobby agresiv împotriva extinderii NATO, prin toate mijloacele diplomatice posibile: *„Din punct de vedere istoric, vulnerabilitatea geografică a Rusiei a făcut ca stabilirea zonelor-tampon să fie esențiale pentru securitatea națională. Eroziunea tamponului, ca și în cazul expansiunii NATO spre Est, este privită de Kremlin*

ca o amenințare la adresa intereselor vitale de securitate și poate duce la încercări de restabilire a unui perimetru mai sigur (ca în Ucraina.)” (Ziegler, 2020-2021).

Intervențiile Kremlinului în conflictele internaționale pot fi interpretate și analizate și din perspectiva, oarecum surprinzătoare, a diplomației culturale prin exercitarea influenței Rusiei în spațiul ex-sovietic, cu atât mai mult, cu cât acest areal geografic reprezenta fundația grandorii și ambițiilor hegemonice ale liderilor ruși. Însă, așa cum profesorul de Tinguay argumentează, eroziunea pozițiilor rusești este și culturală. Afirmarea identității cuprinde toate noile state prin promovarea culturii naționale și prin revizuirii istoriografice, simboluri ale independenței și ale rupturii de trecut (de Tinguay, 2008, pp. 42-43).

În optică hobbesiană, abordând chestiunea în sens antropologic, Rusia poate fi definită drept un „... Dumnezeu muritor...” și „... un om artificial, dar cu statură și o forță superioare celor ale omului natural, pentru a cărui protecție și apărare a fost conceput...” (Hobbes, 2023, pp. 5, 134).

Continuând perspectiva hobbesiană, Rusia, prin acțiunile desfășurate împotriva Ucrainei, ar avea scopul de a transforma Ucraina într-o comunitate civilă, ceea ce, în limbaj hobbesian, se poate traduce prin locul „... în care puterea suverană se dobândește prin forță (...) atunci când oamenii, de teama morții sau a înțepănării, autorizează toate acțiunile acelui om sau ale acelei adunări ce are viața sau libertatea lor în puterea sa...” (Ib., XX, *Despre dominația paternă și cea despotică*, art. 1, p. 155¹).

Capacitatea de bun cunoscător al evenimentelor belice se poate proba și prin faptul că, anterior cu câteva secole, Hobbes descria contextul în care se poate naște dezordinea socială și haosul: „Căci aceia care sunt cârmuiți atât de neglijent, încât îndrăznesc să ridice armele pentru a apăra sau a introduce o opinie, se află încă în starea de război, starea lor nefiind una de pace, ci doar de încetare a luptei, datorită fricii pe care o au unul față de celălalt; iar ei trăiesc ca și cum ar fi neîncetat gata de luptă.” (Ib., XVIII, *Despre drepturile suveranilor prin instituire*, art. 9, p. 141). Starea de fapt contextualizată de Hobbes poate fi, de asemenea, observată cu ușurință chiar și de către cei mai puțin familiarizați cu principiile *ars bellum*, în contextul actual al situației din Rusia.

¹ Pentru a clarifica, în capitolul XVIII – *Despre drepturile suveranilor prin instituire*, Hobbes dezvoltă pe larg subiectul comunitatea civilă, însă acesta nu definește conceptual comunitatea civilă, ci doar reiterează ceea ce se cunoștea la acel moment despre paradigma realității unei comunități civile. (N.A.).

Dacă, în anumite medii, invadarea Ucrainei de către Rusia a primit o anumite validare și, din punctul de vedere al unora, capătă o anumită temeinicie, propunem spre analiză opinia lui Hobbes despre conceptul de dreptate: „... Așa cum i-am auzit pe alții spunând că dreptatea nu este decât un cuvânt lipsit de substanță și că orice lucru pe care un om îl poate dobândi pentru sine prin forță îi aparține, este fals (...), argumentul acestora este la fel de greșit precum al unor sălbatici din America, care ar spune că nu există vreun temei sau vreun principiu rațional pentru a zidi o casă care să dăinuie tot atât de mult cât materialele din care este zidită casa, pentru că ei nu au văzut până acum vreuna atât de bine zidită..., fără să fie necesar apelul la violența exterioară.” (Ib., XXX, *Despre funcția reprezentantului suveran*, art. 5, p. 259).

Analiza conflictului din Ucraina, în optică hobbesiană, ar mai putea continua, însă, din rațiuni de spațiu, ne oprim aici. Obiectivismul manifestat de către Hobbes în privința violenței și a războiului este unul asumat, lucru ce se poate proba prin propriile sale cuvinte: „Acestea sunt principiile pe care le-am expus în acest tratat și nu mă interesează în mod special, în momentul de față, dacă vor fi luate în seamă de către cei care au puterea de a le folosi sau dacă vor fi sau nu neglijate de către aceștia.” (Ib.). Prin intermediul acestui citat, se poate deduce că Hobbes nu a redactat faimosul său tratat în scopul obținerii unor beneficii materiale sau de altă natură din partea vreunei puteri temporale contemporane și, cu siguranță, nici pentru a câștiga simpatia urmașilor săi. În același timp, el nutrește totuși o speranță moderată în privința unei înțelegeri din partea celor aflați în poziții de putere, având ca scop posibilitatea de a participa la procesul de schimbare a condițiilor din lume.

PERCEPȚIA KANTIANĂ A PĂCII

Paradigma democrației susține faptul că statele democratice nu au conflicte. Conform acestei teorii, o Europă a regimurilor democratice, ce împărtășesc idealuri și valori comune, precum respectul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, domnia legii, libertatea presei etc., este o Europă în care nu există conflicte. Însă, realitatea propune o perspectivă antinomică. În cadrul spațiului european, există state democratice care se confruntă încă cu această problemă. Uniunea Europeană încearcă să promoveze democrația, în scopul realizării unei zone de securitate care să depășească spațiul european.

Orientarea ideologică a ucrainenilor a început să se manifeste odată cu dezmembrarea URSS, ceea ce a oferit Ucrainei ocazia să acționeze după propriile deziderate, cel puțin aparent, dar diviziunea populației între est și vest a influențat

conducerea politică de la Kiev să oscileze adeseori între Occident și Răsărit (Brookings, 2015).

Din perspectivă geopolitică, implicarea Federației Ruse și a SUA în susținerea candidaților la alegerile prezidențiale din 2004 și 2010 a transformat votul populației ucrainiene într-o opțiune geostrategică pentru guvernării de la Kiev, în sensul orientării parcursului Ucrainei într-o anumită direcție geopolitică. În acest sens, discursul președintelui Vladimir Putin, susținut în cadrul ședinței Consiliului NATO – Rusia, desfășurată în contextul summitului NATO, a abordat problematica integrității teritoriale a Ucrainei, declarând că „[...] Ucraina este un stat foarte complicat. Ucraina, în forma în care există în prezent, a fost creată în vremurile sovietice, și-a primit teritoriile din Polonia – după cel de-Al Doilea Război Mondial, din Cehoslovacia, din România – și nu toate problemele au fost rezolvate până în prezent în regiunea de frontieră cu România la Marea Neagră. Apoi, a primit teritorii uriașe din Rusia în estul și sudul țării. Este o formațiune complicată a statului. Dacă introducem în el problemele NATO, alte probleme, poate pune statul în pragul existenței sale. Probleme politice interne complicate au loc acolo. De asemenea, ar trebui să acționăm foarte, foarte atent. Nu avem niciun drept de veto și, probabil, nu ne prefacem. Dar, vreau ca toți, atunci când decidem astfel de probleme, să ne dăm seama că avem și interesele noastre. Ei bine, 17 milioane de ruși trăiesc în prezent în Ucraina. Cine poate afirma că nu avem interese acolo? În sudul Ucrainei, complet, acolo sunt doar ruși.” (Text of Putin’s speech at NATO Summit, 2008).

Ceea ce spune președintele Putin este contrazis de Kant prin articolul doi al tratatului despre pace: „Niciun stat independent (mic sau mare, aici este indiferent) nu trebuie să poată fi dobândit de către alt stat prin succesiune, schimb, vânzare sau donație.” (Kant, 2008, p. 64). Astfel, din perspectivă kantiană, un stat reprezintă comunitatea de oameni căreia nimeni altul nu-i poate dicta decât propria lor conștiință. Anexarea acestui stat înseamnă negarea existenței sale ca persoană morală colectivă.

Analizând războiul de agresiune pe scară largă al Rusiei în Ucraina, putem observa un război de cucerire inițiat de Moscova, un război neo-colonial, al metropolei împotriva fostei componente care vrea să se desprindă pe deplin – Ucraina, stat care poartă adevăratul său război de independență. Se pare că, pentru unii, cursul evenimentelor devine deja clar, aceștia manifestând în mod evident o preocupare mai mare pentru evitarea umilirii Rusiei decât pentru victimele conflictului din Ucraina, crimele de război sau de acte de agresiune de care aceasta este reponsabilă. Scopul nu este acela de a umili Rusia, însă, pentru binele său

și al viitorului cetățenilor săi, este necesară înfrângerea acesteia și, ulterior, tragerea la răspundere pentru acțiunile sale (Chifu, 2023, p. 19). Acest lucru este necesar, deoarece „*niciun stat nu trebuie să se amestece cu forța în constituția și conducere altui stat.*” (Kant, p. 66).

După Revoluția Portocalie din Ucraina, din decembrie 2004, noua conducere din această țară și-a exprimat intenția de integrare europeană a Ucrainei și de continuare a eforturilor de creare a unui stat de drept bazat pe principiile economiei de piață. Ucraina este unul din statele membre ale Politicii Europene de Vecinătate/PEV care a semnat, în februarie 2005, un Plan individual de acțiuni cu UE.

Reziliența societății ucrainene vine din surse multiple și este un element de inspirație din care avem de învățat. Reziliența își găsește fundamentele în societate. Societatea generează forțele de rezervă în războiul pe scară largă, pe termen lung. Aceasta este o lecție de învățat! Dar, contează și motivația pentru a purta un război și pentru a accepta distrugerea propriului teritoriu pentru un țel mai înalt – independența reală, supraviețuirea națiunii, identitatea, prestigiul și demnitatea națională. Reziliența ține atât de linia întâi, de capacitatea, voința și dorința de a lupta, cât și de cele derulate în spatele frontului – susținerea de către populație a efortului de război. Patriotismul, bravura, abnegația și sacrificiul de sine ale unei națiuni nu au cum să fie înlocuite de altceva.

În optică kantiană, reziliența își găsește fundamentul și relevanța în condiționarea stării de pace: aceasta nu este o stare a începuturilor, ci una dobândită pe cale juridică, garantată în mod reciproc de către statele învecinate. Într-o situație în care viața civilă este legiferată, legea poate pune capăt ostilităților prin două posibilități: fie prin constrângerea vecinului, fie prin constrângerea de a părăsi vecinătatea aceluia, fiecare păstrându-și propria existență socială. Lipsa constituției și a legii civile face însă ca cel ce trăiește în afara lor să-l inoportuneze, prin modul său de a trăi neîngrădit, pe cel care a optat pentru constrângere și libertate civilă.

Reziliența societății ucrainene, în limbaj kantian, își fundamentează relevanța în baza purității constituției republicane ce-și are originea în contractul originar provenit din conceptul de drept. Fiind întemeiată pe principiul libertății și egalității cetățenilor, în problema declarării unui război, cetățenii acestei societăți sunt cei care duc greutățile luptei: cheltuieli de război, remedierea distrugerilor provocate și, nu în ultimul rând, datoriile contractate.

Toate acestea au un scop comun: libertatea și capacitatea de a trăi liberi în cuprinsul granițelor lor. Libertatea se poate traduce și prin capacitatea de a dezaproba, de a permite saltul către perfecțiune. Ea este instrumentul umanului în condiția însușirii legii morale (Kant, p. 46).

Victoria și pacea din Ucraina depind de această capacitate a societăților democratice occidentale de a susține războiul. În realitate, dorința de a asigura pacea nu implică inevitabil îndreptarea spre negocieri și compromisuri excesive. Aceasta nu este pace. Pacea nu e absența războiului la un moment dat. Este situația în care nimeni nu contestă limitele create de dreptul internațional. Pacea implică respectarea ordinii internaționale bazate pe reguli, faptul că aceste reguli pot fi impuse, că există hotărârea și capacitățile de a face respectate aceste reguli. Războiul din Ucraina ne-a învățat că descurajarea credibilă este produsul capabilităților și voinței politice, dorinței și hotărârii de a lupta. Nicidecum a greutății strategice sau a numărului/cantității (Chifu, pp. 23-24).

Spre deosebire de J.J. Rousseau, la care soluția războiului este una socială – instaurarea societății benefice, care ar veni să corecteze viciul de principiu al societății reale –, coruperea fondului pozitiv al omului din starea naturală, confederațiile internaționale nu au pentru teoria sa politică valoarea maximă pe care le-o oferă *Weltanschauung*-ul kantian, unde perspectiva este inversă, căci războiul ține de natura umană și, deci, statul ideal nu ar avea mijloace să-l stăpânească. Numai o ligă internațională ar putea aduce pacea eternă pentru totdeauna și ea nu ar lucra prin eforturile conjugate ale oamenilor, ci prin planul ascuns al naturii, acționat de doi factori non-morali: catastrofele și convergența intereselor egoiste.

Din perspectivă kantiană, nu poate exista o ordine internațională logică fără o lege publică internațională. Imperativul moral kantian condiționează pacea, pentru că el exprimă *summum*-ul moral, moralitatea fiind o excelență socială și, deci, și politică, după cum comunitatea alcătuită după principii morale îngrădește și suprimă fenomenele care contravin principiilor morale. Pentru Kant, lupta dintre dorințele individuale și legea morală caracterizează omul în genere și în toate timpurile.

TENDINȚE BELICE HOBBSIENE ȘI PERSPECTIVE KANTIENE ASUPRA CONFLICTULUI UCRAINA – RUSIA. ANALIZĂ COMPARATIVĂ

Atât *Leviatanul*, cât și *Tratatul despre pace* au apărut ori în urma unui război, ori în timpul desfășurării unui, fapt ce ne poate atrage atenția asupra relevanței acestor opere în contextul actual al conflictului ce se desfășoară pe teritoriul Ucrainei². Diferența de mai bine de 100 de ani între momentul apariției celor două

² *Leviatanul* a apărut în timpul Războiului Civil Englez (1642-1651), iar *Tratatul despre pace*, în urma războiului franco-prusac, încheiat prin Pacea de la Basel, din 5 aprilie 1795. (N.A.).

opere se minimalizează, întrucât ambele aduc în prim-plan o abordare ontologică a războiului din perspectivă *stricto sensu* antropologică, ambii autori fiind preocupați de o analiză introspectivă a ființei umane și a comportamentului acesteia în timp de grea încercare, cum doar războiul poate să ofere.

Invazia Ucrainei de către Federația Rusă tinde să devină cel mai important conflict militar după cel de-Al Doilea Război Mondial. Războiul ruso-ucrainean nu este doar un război regional. Este războiul care marchează o ruptură în relațiile dintre Rusia și Occident, război care va avea repercusiuni profunde atât pentru Europa, cât și pentru întreaga lume. Consecințele globale ale acestui război vor fi considerabil mai mari decât atacurile din 11 septembrie 2001. Pentru prima dată, un conflict militar are potențialul de a implica Rusia, NATO și China. Rusia și statele membre ale NATO s-au poziționat deja și reprezintă părți active în conflict, dar China pare, deocamdată, indecisă (Roșu, apud Cebotari, 2002, pp. 65-68).

În opinia mai multor specialiști, Rusia dorește să pozeze în statutul unui lider autoritar, care a ieșit din prim-planul creativității, competiției economice și tehnologice și a capacității geopolitice prin modul propriu distructiv de gestionare a energiilor creatoare și închidere a sistemului în scopul prezervării regimului putinist și prin puterea unui lider ce se vrea mai longeviv decât Stalin (Chifu, p. 19).

La începutul anului 2022, situația din estul Europei se manifesta ca fiind extrem de volatilă și complexă, fiind accentuată de răspândirea pandemiei de Covid-19 și de implementarea unor măsuri restrictive severe de către statele din regiune, menite să combată al cincilea val de infectări. În același timp, se observau deja condițiile premergătoare declanșării unor crize economice, financiare și sociale la scară globală, nu limitate la această zonă. De asemenea, se poate evidenția faptul că, pe parcursul anului 2021, situația de la granița cu Ucraina s-a deteriorat semnificativ, Kremlinul intensificând prezența militară în zonă și desfășurând exerciții operaționale de nivel operativ și strategic în comun cu Belarusul, inclusiv testarea rachetelor nucleare.

Această re poziționare strategică a trupelor ruse în apropierea granițelor cu Ucraina și creșterea posturii de descurajare nucleară s-au desfășurat pe fondul operaționalizării sistemelor anti-acces și de interdicție zonală ale Federației Ruse la Marea Neagră și în estul Mării Mediterane, la Marea Baltică și în Oceanul Înghețat, începută după războiul hibrid desfășurat de ruși în Ucraina. Astfel, pe timpul desfășurării exercițiului operativ-strategic „*Zapad (Vest) 2021*”, în vestul Rusiei și sudul Belarusului, forțele militare ruse de la granița cu Ucraina s-au modificat

simțitor, prin aducerea a aproximativ a 20.000-30.000 de militari și echipamente din celelalte districte și relocarea lor în poligoane situate în apropierea graniței de vest. În raportul său din 28 iulie 2021, Centrul american de studii internaționale strategice (CSIS) a concluzionat că: „... analizate împreună, acțiunile ruse de creștere a prezenței militare în apropierea graniței cu Ucraina din acest an (2021) sugerează că forțele militare ruse au fost pregătite să întreprindă operații ofensive în adâncime și nu să fie folosite drept o măsură de descurajare în cazul în care Ucraina ar dori să recucerească regiunea Donbas.” (Ioniță, 2023, p. 11).

Pe măsură ce relația de securitate dintre Rusia și Occident s-a deteriorat în ultimii ani, Europa și Occidentul au urmat o abordare dublă. Pe de o parte, Occidentul a căutat să mențină dialogul cu Rusia și să urmărească o soluție politică în Ucraina prin Procesul de la Minsk. Pe de altă parte, NATO a luat măsuri pentru a-și consolida capacitatea de descurajare, în special de-a lungul flancului său estic. Prin inițiativa *Enhanced Forward Presence (EFP)*, NATO a desfășurat forțe suplimentare, rotative, în Polonia și în țările baltice. De asemenea, Europa și-a menținut o unitate relativă într-o serie de probleme în relațiile cu Rusia.

De mai bine de șapte ani, sancțiunile UE împotriva Rusiei pentru acțiunile sale în Ucraina au rămas în vigoare, iar alte sancțiuni ale UE au urmat otrăvirii liderului opoziției Alexei Navalny, în 2020. Considerăm că această situație a afectat grav nivelul de încredere în Rusia, fapt analizat, prin optică kantiană, de maniera următoare: „Nu trebuie să se permită niciunui stat în timpul războiului astfel de ostilități față de altul, care să facă imposibilă încrederea reciprocă într-o pace viitoare: de acest fel sunt angajarea de asasini (*percussores*), otrăvitori (*venefici*), violarea unei capitulări, instigarea la trădare (*perduellio*) pentru un stat care se află în război.” (Kant, p. 67).

Acestea reprezintă strategii dezonorante. Chiar și în contextul conflictelor armate, este esențială menținerea unui nivel de încredere în modul de gândire al adversarului, deoarece, în absența acestora, nu ar putea fi încheiate acorduri de pace, iar conflictul ar degenera într-un război total de exterminare (*bellum internecinum*). În stare naturală, războiul reprezintă un mijloc tragic și de urgență prin care un stat își poate apăra dreptul la libertate și la autonomie în luarea deciziilor asupra destinului său.

Imaginaea Rusiei își găsește corespondentul, în limbaj hobbesian, prin ilustra reprezentare a leviatanului, cunoscutul monstru biblic despre care aflăm, în Cartea lui Iov, ca fiind fără de pereche. În această manieră îl prezintă și Hobbes, descriindu-l

prin următoarele atribute: instabilitate, intoleranță și lipsa păcii/libertății. Schimbând paradigma, însă păstrând conceptele hobbesiene, la fel se poate aplica această analiză și imaginii pe care Rusia, prin tendințele sale expansioniste, a prezentat-o în cel mai respingător mod. Prin acțiunile sale, a creat o complexă și profundă stare de instabilitate, afectând pacea și libertatea societății ucrainene, fapt ce va avea consecințe pe o durată greu de stabilit pentru viitor.

Instabilitatea și impredictibilitatea Rusiei reprezintă un fenomen distinct față de cele caracteristice Europei de Est, având în vedere anticiparea faptului că aceste aspecte vor deveni, în mod inevitabil, probleme de natură propulsivă pentru UE. Astfel, aceste evoluții pot împiedica extinderea UE și pot genera o criză internă în cadrul acesteia. În plus, statele din Europa de Est sunt percepute ca fiind comparabile, din punct de vedere al caracteristicilor și valorilor, cu statele occidentale.

CONCLUZII

Transformările produse în mediul internațional de securitate în ultimul deceniu, cu precădere în ultima sa perioadă, au făcut ca toată atenția comunității internaționale să se îndrepte către clarificarea unei viziuni care să contribuie la o consolidare a păcii și securității mondiale, deci la reducerea stărilor conflictuale de orice natură, implicit, la reducerea, până la eliminare, acolo unde este posibil, a cauzelor ce le generează.

Influența exercitată de Hobbes, în general, și de *Leviatanul*, în particular, asupra epocilor ulterioare este greu de apreciat, în principal pentru faptul că mulți autori nu au recunoscut cât de mult au fost influențați de filosoful englez, temându-se, de multe ori, că vor fi acuzați de ateism sau de „hobbism”. În pofida unor idei care rămân o mărturie a epocii în care a trăit și a logicii pe care a adoptat-o (precum teoria puterii absolute sau cenzura publică a scrisorilor subversive) și indiferent dacă îl considerăm sau nu un precursor fără voie al liberalismului, multe dintre ideile lui Hobbes și-au afirmat înțâietatea și chiar modernitatea.

Războiul, indiferent de natura lui, precum și concepte ca stabilitatea politică, libertatea individuală și de conștiință, educația și pacea reprezintă teme centrale care au preocupat gândirea lui Thomas Hobbes. Aceste aspecte oferă, de asemenea, o perspectivă teoretică utilă pentru analiza războiului declanșat de Federația Rusă asupra Ucrainei. Desigur că nu este singura sau poate cea mai potrivită manieră prin care acest important conflict poate fi supus analizei și atenției, însă ceea ce frappează este faptul că, la mai mult de trei secole distanță de perioada în care

Hobbes reușește să-și facă cunoscută opera, vedem că societatea umană, în privința anumitor obiceiuri, pare să nu se fi schimbat prea mult, context în care intervine și perspectiva anunțată încă din titlu: aceea a antropologiei. Ne-am dorit ca, prin întocmirea acestui articol, să aducem în atenție fapte reclamate încă de acum mai bine de trei secole și, cu sau fără știință, puse în practică de protagoniștii războiului ruso-ucrainean.

Prin aducerea în atenție a acestor aspecte, ne dorim să provocăm reclamarea adresării unei întrebări: De cât timp are nevoie omul spre a dovedi evoluția la care a ajuns până la acest moment, dacă, în fața unor contexte, cum este și cel al conflictului prezentat aici în mod foarte succint, ajungem să dăm dreptate unor opere scrise cu mult timp înaintea noastră, iar în acest sens *Leviatanul* este sau poate să fie un simplu exemplu? Cu siguranță, într-o cercetare mai amănunțită se pot găsi studii sau opere mult mai vechi și mult mai potrivite spre a plasa, din optică antropologică, conflictul ruso-ucrainean.

Spre pacea eternă, datorită speranțelor pe care le înfiripă mesajul său umanist de pace și echitate universală, este – între lucrările lui Kant de întindere mică – dintre cele mai citate și citite. Între vis și realitate, „*pacea eternă*” ne duce cu gândul la speranța omului obișnuit, de a ajunge cândva – prin lipsa conflictelor sociale – la starea de prosperitate maximă. Din punctul de vedere al lui Kant, starea de pace nu este o stare a începuturilor, ci un dobândită pe cale juridică, garantată în mod reciproc de către statele învecinate. Rațiunea condamnă războiul în numele legii morale, făcând din starea de pace o datorie nemijlocită, întemeiată pe un contract între popoare.

Din punctul nostru de vedere, Ucraina și maniera prin care societatea ucraineană face față acestui război, nedorit nici în cele mai sumbre vise, se încadrează tiparului prezentat de Immanuel Kant prin prisma dorinței de a i se respecta suveranitatea, integritatea teritorială, libertatea individuală, dar și cea de gândire și, nu în ultimul rând, capacitate de autodeterminare.

Referitor la acest context, aderăm la punctul de vedere al lui Kant conform căruia, în momentul în care un stat mare și puternic are tendințe expansioniste asupra unui alt stat, de mai mici întinderi, acesta din urmă este îndreptățit să se apere chiar și prin atacuri lansate la adresa invadatorului, fără a-i crea acestuia o ofensă prealabilă. De asemenea, tot în optică kantiană, statul agresat are tot dreptul să apeleze la orice alianțe necesare spre a scăpa de teroarea instaurată de către invadator, astfel încât lucrurile să revină, deși este foarte greu de crezut în cazul Ucrainei, la starea inițială.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barret, A.A. (1993). *Calligula. The corruption of power*. New York: Editura Routledge.
2. Cebotari, S. (2022). *Impactul războiului ruso-ucrainean asupra relațiilor internaționale, în Moldoscopie*, nr. 1, pp. 65-78.
3. Chifu, I. (2023). *Securitatea, apărarea și pacea pe flancul estic. Lecții învățate din conflictul din Ucraina*, în *Infosfera*, nr. 2, p. 19.
4. Churchill, W.S. (1973). *The Sinews of Peace: Post-War Speeches*, ed. by Randolph S. Churchill, Houghton Mifflin Co., London.
5. dictionar-citate.blogspot.com (2011), accesat la 22 august 2025.
6. Diez, Th., Stetter, S., Albert, M. (aprilie 2004). *The European Union and Border Conflicts: The transformative power of integration*, comunicare susținută în cadrul European Consortium for Political Research Joint Sessions din Uppsala, Suedia.
7. Hobbes, Th. (2023). *Leviatanul*, traducere, introducere și note de Alexandru Anghel. București: Editura Herald.
8. Ioniță, C.C. (2023). *Convențional și hibrid în primul an al războiului Federației Ruse împotriva Ucrainei. Concluzii și lecții desprinse din război*. București: Editura Universității de Apărare „Carol I”.
9. Kant, Im. (2008). *Spre pacea eternă. Un proiect filosofic*, traducere, studiu introductiv de Rodica Croitoru. București: Editura All.
10. Maciej, M., Paszkowsky, M. (2023). *Russia's Falin – Kvitsnisky energy doctrine. History and experience applying to selected central european countries*, în *Torun International Studies*, vol. I, nr. 18, pp. 69-82.
11. Matei, Gh. (2022). *Federația Rusă: vectori ai politicii externe pe direcțiile strategice vest și sud-vest*, în *Infosfera*, anul XIV, nr. 3, pp. 29-36.
12. Roșu, C., *Rusia pierde în Ucraina puterea de negociere cu China și apartenența la spațiul european*, https://adevarul.ro/international/europa/rusia-pierde-ucraina-putereade-negociere-china-apartenenta-spatiu-european-1_6258fbf75163ec4271633dbe/index.html?fbclid=IwAR0xpm8hfRiargVzJo9crPXfAV3WApX19OqBUQfMq8gOCUZunM9bfVichU, accesat la 5 mai 2022, apud Cebotari, S. (2022). *Impactul războiului ruso-ucrainean asupra relațiilor internaționale, în Moldoscopie*, nr.1, pp. 65-78.
13. Sakwa, R. (2008). *Russian Politics and Society*, ediția a IV-a, Londra: Routledge.
14. Sarcinschi, A., Dinu, M. (f.a.). *Crize și instabilitate în Europa*. București: Universitatea Națională de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate.
15. Shotter, D. (1992). *Tiberius Caesar*. New York: Editura Routledge.
16. Ștefan, Al. (2021). *Mutații în sistemul internațional în contextul conflictului în Siria. Posibile scenarii de resetare a balanței de putere*, teză de doctorat. București: Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Școala Doctorală de Științe Politice.
17. Text of Putin's speech at NATO Summit (Bucharest, April 2, 2008), UNIAN, accesat la 14 august 2025.
18. Tinguy, A. de, coord. (2008). *Moscova și lumea. Ambiția grandorii: o iluzie?* București: Editura Minerva.
19. Ziegler, Ch.E. (2020-2021). *A Crisis of Diverging Perspectives: U.S.-Russian Relations and the Security Dilemma*, Texas National Security Review, accesat la 13 august 2025.

20. <https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/how-to-stop-nato/>, accesat la 10 august 2025.
21. <https://www.brookings.edu/articles/10-maps-that-explain-ukraines-struggle-for-independence/>, accesat la 12 august 2025.